

İngilizce Öğretmenliği Bölümü Öğretim Programlarında Çevirinin Yeri: Türkiye'deki Üniversiteler Örneği*

DR. ÖĞR. ÜYESİ **ESEN GENÇ**** - DR. ÖĞR. ÜYESİ **BETÜL ÖZCAN DOST*****

Öz

Yabancı dil öğretimi ile çeviri arasında uzun yıllardır süregelen tartışmalı bir ilişki vardır. Çevirinin dil öğretimindeki yeri ve hatta bir yöntem olarak kullanılması geçmişten günümüze birçok çalışmaya konu olmuş ve bu alanda farklı fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yapılan birçok araştırmaya göre teoride dil öğretiminde, özellikle de modern öğretim yöntemlerinde, çeviri kendine önemli bir yer bulamasa da pratikte öğrenciler tarafından sıklıkla kullanıldığı düşünülmektedir. Bu varsayımdan yola çıkarak, ülkemizde de yabancı dil öğretiminde çevirinin bir öğretim yöntemi olarak olmasa da zaman zaman bir araç olarak kullanıldığı fikrine ulaşılabılır. Bu bağlamda İngilizce öğretmenlerinin aldıkları lisans eğitiminde çevirinin bir yeri olup olmadığı, olmasının gerekip gerekmediği de tartışmaya açık bir konu olarak düşünülebilir. Bu bilgilerin ışığında bu çalışmanın amacı Türkiye'deki üniversitelerde bulunan 4 yıllık İngilizce Öğretmenliği bölümlerinin müfredatlarında çeviri dersinin olup olmadığını, varsa ne kadar sıklıkta ve programın hangi dönemlerinde yer aldığını incelemektir. Sonuç olarak, elde edilen verilerden yola çıkarak İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde çeviri derslerinin olası kullanım amacı ve sıklığı konusunda fikir sahibi olmak, ayrıca gelecekte yapılacak uygulamalar için bir başlangıç noktası veya rehber niteliğinde olabilecek bir çalışma ortaya koymak hedeflenmektedir.

Anahtar sözcükler: çeviri, dil öğretimi, eğitim, öğretim programı, yöntem

THE ROLE OF TRANSLATION IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING DEPARTMENTS' CURRICULUM: THE CASE OF UNIVERSITIES IN TURKEY

Abstract

There has been an ongoing controversial relationship between foreign language teaching and translation. The role of translation and its use as a method in language teaching has been the topic of several studies and led to the emergence of different ideas in this field up to now. According to several studies, even though translation couldn't find itself a significant place in theory in language teaching, especially in modern teaching methods, it is thought to be used often by students in practice. Based on this assumption, it can be inferred that despite not being used as a method, translation is used as a means from time to time in foreign language teaching also in our

* Bu makale 29 Eylül-1 Ekim 2022 tarihinde Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Çeviribilim Kongresinde sunulan "İngilizce Öğretmenliği Bölümü Öğretim Programlarında Çevirinin Yeri: Türkiye'deki Devlet Üniversiteleri Örneği" başlıklı bildirden üretilmiştir.

** 19 Mayıs Üniversitesi, esen.genc@omu.edu.tr, orcid: 0000-0002-7700-4806

*** 19 Mayıs Üniversitesi, betul.ozcan@omu.edu.tr, orcid: 0000-0003-3110-8017

Gönderilme tarihi: 9.10.2022

Kabul tarihi: 24.12.2022

country. In this context, the role and necessity of translation in English language teachers' undergraduate education can be considered as a disputable topic. In the light of this information, the aim of this study is to reveal whether English Language Teaching programs of 4 years at universities in Turkey provide translation classes in their curriculum and how often and at which semesters they provide them, if any. Based on the results, the target of the study is to get an idea about the frequency and the possible reasons for the use of translation classes at English Language Teaching departments and also to be a starting point or a guide for other studies in the future.

Keywords: translation, language teaching, education, curriculum, method

GİRİŞ

Yabancı dil öğretiminde çevirinin kullanımı uzun yıllardır tartışılan bir konudur. Çevirinin dil öğretimindeki yeri, amacı, olası fayda ve zararları geçmişten günümüze birçok çalışmaya konu olmuş ve bu alanda farklı fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dil sınıflarında anadil ve çeviri kullanımı çoğu zaman geniş bir yer bulsa da uzun bir süredir birçok araştırmacı ve eğitimci dil öğretiminde anadil kullanımına tamamen karşı çıkmakta ve hatta bunun sağlam temelli bir dil öğrenimi sürecinin önünde ciddi bir engel olduğu fikrini savunmaktadır. (Anderson ve diğerleri, 2018). Özellikle günümüzde oldukça gelişmiş olan iletişim olanaklarıyla birlikte iletişimsel yetenek ve buna bağlı olarak iletişimsel kökenli dil öğretim yöntemleri ön plana çıkmış ve anadil kullanımını da gerektiren çeviri yöntemi Duff'ın (1989) tabiriyle "Sibirya'ya sürülmüştür" (Bonyadi, 2003).

Yapılan birçok farklı araştırmaya göre ise, çeviri kendine dil öğretiminde teorik olarak çok yer bulamamakta ve genellikle dışlanmaktadır; ancak pratikte öğrenciler tarafından sıklıkla kullanıldığı düşünülmektedir. Cook (2010) çevirinin uzun bir süredir sıkıcı, modernlikten uzak ve öğrenmeye faydasız gibi ifadelerle küçümsenmesine rağmen dil öğretiminde yadsınamaz bir yeri olduğunu savunmaktadır.

Disiplinler arası bir çalışma alanı olarak kabul edilen çeviri, yabancı dil ile ilgili birçok çalışmanın merkezinde yer alır. Küreselleşen dünya düzeni ile birlikte çeviri kaçınılmaz olarak çeşitli şekillerde hayatımıza entegre olmuş ve buna bağlı olarak çevirmenler veya gerekli dil bilgisine sahip kişiler için de artan bir talep olmuştur. Çevirmen yetiştiren Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinin yanı sıra, diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'deki üniversitelerde de İngilizce Öğretmenliği, İngiliz Dili ve Edebiyatı ve Amerikan Kültür ve Edebiyatı gibi İngilizce odaklı bölümlerde öğrenim gören çok sayıda öğrenci bulunmaktadır. Özellikle İngilizce Öğretmenliği alanında eğitim alan öğrencilerin iki farklı dile karşılaştırmalı olarak bakabilme, hedef kültür konusunda bir bilinç kazanma ve gerektiğinde farklı metin türlerini inceleyebilme gibi özellikleri edinmelerinin faydalı olacağı söylenebilir. Bu becerilerin çeviri dersi aracılığıyla pekiştirilmesi ve mesleki temellerini sağlamlaştırma açısından katkı sağlaması da olasıdır. Öğrencilerin bunları başarabilmesi için sadece her iki dilde yeterlilik değil, aynı zamanda gelişmiş çeviri becerilerinin de gerekli olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda, İngilizce Öğretmenliği bölümünde eğitim gören öğrencilerin nitelikli bir akademik süreç ve donanımlı bir öğretmenlik için gelişmiş okuma, yazma, dinleme, dilbilgisi ve kelime becerilerinin yanı sıra çeviri pratiğini de

geliştirmesi amacıyla lisans programlarına çeviri dersinin eklenmesinin gerekli olup olmadığı konusu tartışmaya açıktır.

Bütün bu bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı Türkiye'deki tüm üniversitelerinde bulunan 4 yıllık İngilizce Öğretmenliği bölümlerinin 2021-2022 yılı öğretim programlarında çeviri dersinin olup olmadığını, varsa ne kadar sıklıkta yer aldığını ve programdaki yer alma amacını incelemektir. Bu bağlamda, bahsi geçen öğretim programlarının ayrıntılı incelenmesi sonucu elde edilen veriler ışığında aşağıda belirtilen araştırma sorularının cevaplanması amaçlanmaktadır:

1. Türkiye'de İngilizce Öğretmenliği Bölümü bulunan üniversitelerin kaç tanesinin öğretim programlarında çeviri dersi yer alıyor?

2. Türkiye'deki üniversitelerin İngilizce Öğretmenliği Bölümlerinde öğretim programlarında bulunan çeviri derslerinin içeriği, kullanım amacı ve sıklığı benzerlik ya da farklılık gösteriyor mu?

KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde çeviri ve dil öğretimi arasındaki ilişki, bu ilişkinin tarihsel gelişimi ve çeşitli dil öğretim yöntemlerinde çevirinin yeri konuları üzerinde durulacaktır.

Çeviri ve dil öğretimi

Çeviri, insanlığın çok eski zamanlarından beri toplumsallaşma süreci içinde var olmuş ve iletişim için kaçınılmaz olarak görülmüştür. Bu sebeple, toplum için önemi tartışılmaz bir olgudur. Gerek farklı alanlardaki kullanımı gerekse sürekli gelişen ve değişen bir süreç içinde bulunması sebebiyle birçok şekilde tanımlanabilir. *Çeviri* teriminin kökeni Latince "transfere" kelimesinden gelir ve kelime anlamı bir şeyleri başka bir yere taşımaktır (Chesterman, 2005). Çeviri kavramını bilinen anlamıyla tanımlamak istersek Catford'un (1965) "bir dildeki metinsel materyalin başka bir dildeki metinsel materyalle eşdeğer olacak şekilde değiştirilmesi" tanımını kullanabiliriz.

Çevirinin, her ne kadar tartışmalı da olsa, yer verildiği bir alan da yabancı dil öğretimidir. Yabancı dil öğretimini ise basitçe tanımlamak gerekirse, yabancı bir dilin kurumsal çerçevede, belirli yöntem ve tekniklerle öğretilmesi denilebilir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, yabancı dil öğretiminde diğer bütün beceriler gibi çeviri de tek başına bir amaç ya da yöntem değil, bir araç olarak kullanılmaktadır.

Çevirinin dil öğrenimindeki yeriyle ilgili olumlu ve olumsuz birçok görüş bulunmaktadır. Olumsuz görüşlerin muhtemel en büyük nedeni de çevirinin sıklıkla başlı başına bir dil öğretim yöntemi olan Dilbilgisi-Çeviri yöntemi ile karıştırılmasıdır. Halbuki çoğu zaman çeviri, yabancı dil derslerinde bir araç olarak görev yapan bir etkinliktir. Cook'a (2010) göre çeviri, yukarıda da bahsedildiği gibi, bir "amaç" veya "yöntem" olmadığı sürece bazı araştırmacıların savunduğu gibi dil öğrenmenin önkoşulu olduğu düşünülen yabancı dilde düşünme işlemini engelleyen bir etkinlik değildir. Hatta tam tersine çeviri dil öğretiminde araç olarak kullanıldığında oldukça destekleyici ve bütünleyici bir etkinliktir (Cook,2010). Örneğin Thornton-Smith (1967, s.7) bir yabancı dil öğrenme sürecinde, öğrenimin hatırı sayılır bir kısmının öğrencinin anadili aracılığı ile gerçekleştiğinin yadsınamaz bir gerçek olduğunu ve bu nedenle diller arası anlam ve düşünce aktarımı olan çevirinin öğrenim sırasında kaçınılmaz olduğunu öne sürmüştür. Levensto (1985) ise

bir adım daha ileri giderek çevirinin dil öğretimindeki yeri konusunda daha sistematik bir bakış açısı sunar. Çevirinin dil öğretim sürecindeki kullanımını öğrencilere

- dil bilgisi yapılarıyla ilgili pratik yapma,
- bilinmeyen kelimelerin anlamını öğrenme,
- öğrenilen bilgiyi sınama
- diller arası iletişimsel beceri geliştirme imkânı sunması gibi birçok yarar sağlamaktadır.

Boztaş (1991) da çevirinin dil öğretiminde kullanımını savunur ve çevirinin özellikle ileri seviyede bir yabancı dil kullanımına katkıda bulunabileceğinden ve öğrencilerin hedef dil hakkında daha derin ve ayrıntılı düşüncelerini sağlayabileceğinden bahseder. Snell-Hornby de (1985, s.25) aynı noktayı vurgular ve çevirinin ileri düzeyde yabancı dil eğitiminde öğrencilerin hem pratik hem de teorik anlamda uzmanlaşmalarına katkıda bulunduğunu belirtir. Snell-Hornby'e göre dil öğretimi ve çeviri arasındaki ilişki sırasıyla aşağıda belirtilen dört adım izlenerek geliştirilebilir:

- 1-metin çözümlemesi ve dil bilgisel aktarım yöntemlerini içeren bir giriş,
- 2-metnin çevirisinin yapılması (öğrenciler tarafından),
- 3-çevrilen metin üzerinde düzeltmelerin yapılması,
- 4-süreçte karşılaşılan sorunların tartışılması.

Çevirinin dil öğretiminde kullanımıyla ilgili olumlu olduğu kadar olumsuz da birçok görüş bulunmaktadır. Bloomfield'a (1933, s.505) göre, dil öğretiminde çeviri kullanımı çeşitli sorunlar doğurmaktadır. Bunun temel nedenleriyse diller arası anlamsal bazı uyumsuzlukların öğrenciyi anadile karşı yanlış yönlendirmesinin kaçınılmaz olduğu ve öğrenci tarafından sürekli deneyimlenen baskın bir anadil uyarınının etkisindeyken yabancı dili unutmasının neredeyse kesin olduğudur.

Newson (1998, s.64) çevirinin hedef dilde konuşmada akıcılık, dilbilgisi öğretimi için seçilmiş ve sınıflandırılmış yapıların planlanmış bir şekilde tanıtılması ve dil öğretimindeki denetimli iletişim stratejilerinin uygulanması gibi literatürde genel olarak kabul görmüş yabancı dil öğretim amaçlarına ulaşılmasına engel olabileceği ya da en azından yardımcı olamayacağı için dil öğretiminde benimsenmediğini söyler. Çeviri, bir dilde düşünmeye ve başka bir dile aktarmaya teşvik etmesine rağmen bu süreçte dil karışmasına neden olur ve öğretmeni ve öğrenciyi tek bir dilde çalışarak sürekli hedef dile maruz kalmanın yararından uzaklaştırır.

Dil öğretimi ve çeviri arasındaki bu inişli çıkışlı ilişkili 18. yüzyılın sonlarına dek uzanır. Çalışmanın bir sonraki bölümünde bu ilişkinin tarihsel süreci içinde dil öğretim yöntemlerine yansımaları ve etkileri üzerinde durulacaktır.

Yabancı dil öğretim yöntemlerinde çevirinin yeri

Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler diğer tüm eğitim alanlarındaki gibi zamanla ortaya çıkan farklı eğilimler, hedefler ve beklentilerle tarih boyunca sürekli olarak şekillenmeye devam etmiştir. Hem kültürel hem de sosyal alanda kabul gören yeni teoriler ve yönelimler kaçınılmaz olarak yabancı dil öğretimini de etkilemiştir. Dolayısıyla çevirinin dil öğretimindeki konumu da bu farklı yöntem ve yaklaşımlara paralel olarak değişiklik göstermektedir. Bu nedenle, çevirinin günümüzde yabancı dil eğitimindeki rolünü anlamak için bu kavramın evrimini ve

yerini tarihsel olarak gözden geçirmek gerekir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki geçmişte çeviri bir dil öğrenmek için uygulanan en uygun yöntem olarak görülürken zaman içinde gelişen farklı yöntemlerle hemen hemen her öğretim yönteminde teorik olarak yasaklanan ve hatta neredeyse hor görülen bir teknik hâline dönüşmüştür. Bu sürecin nedenlerini daha yakından inceleyebilmek adına çalışmanın bu kısmında yabancı dil öğretiminde kullanılan en yaygın yöntemler ortaya çıkış tarihlerine göre sıralanarak çeviriye karşı tutumları incelenecektir.

-Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar Translation Method)

Dil öğretiminde çeviri kullanımından bahsederken akla gelen ilk ve en eski yöntem Dilbilgisi-Çeviri Yöntemidir. Yöntem tek başına belirli bir öğrenme kuramına dayanmaz. Yabancı dil öğretmenleri tarafından yıllarca kabul görmüş ve kullanılmış oldukça yaygın bir yöntemdir. 18. ve 19. yy.' dan itibaren Latince, Yunanca ve Arapça gibi dillerin öğretiminde etkin olarak kullanılmıştır. Başlangıçta bu tarz klasik dillerin öğretiminde kullanıldığı için bir zamanlar Klasik Yöntem olarak adlandırılmıştır (Chastain 1988). Bu yöntem orijinal olarak klasik dilleri öğretmek için geliştirildiğinden, birincil odak iletişimsel dil kullanımını tamamen göz ardı ederek hedef dilde akıcı ve doğru bir yazma becerisi kazandırmaktır (Bratož ve Koçbek, 2013, s. 135). Dilbilgisi-Çeviri yönteminde tümevarım yöntemiyle dilbilgisi kalıpları üzerinde durulur ve adından da anlaşılacağı gibi çeviri dil öğretimindeki temel yöntemlerden biri olarak kabul edilir. Bu yöntemde, daha çok öğrencilerin Latince ve Yunanca yazılmış edebi metinleri okuyabilmeleri için bu dilleri öğrenmeleri amaçladığından, hedef dilde iletişim kurma bir gereklilik olarak görülüyor ve göz ardı ediliyordu. Tamamen dil bilgisel yapılara önem veriliyor ve öğrenilen dil iletişimsel bir boyuta taşınamıyordu. Dil öğrenimi amaç ve kapsam olarak farklılaşmaya başladığı zaman sadece yazma becerisine odaklı olan bu yönetime karşı tepkiler gelmeye ve dil öğretiminde iletişimin ön plana çıktığı, eskisine tamamen karşı çıkan farklı yöntem ve yaklaşımlar ortaya çıkmaya başladı. Zaman ilerledikçe bu tepkiler, 1950'li yıllarda, çeviriyi neredeyse tamamen reddeden ve sınıfta anadilin yasaklanmasına dayanan bir yaklaşım olan Doğrudan Yöntemin ortaya çıkmasına yol açtı.

Doğrudan Yöntem/ Direkt Yöntem/ Dolaysız Yöntem (Direct Method)

Doğrudan Yöntemin temeli dil öğrenmenin en doğru yolunun doğal olanın izinden gitmek olduğu inancına dayanır. Bu yönetime göre, bir yabancı dil en iyi kişinin anadilini edinmesine benzer bir şekilde öğrenilebilir, bu sebeple yöntemin çocukların anadillerini edinme biçimlerinden ileri gelen varsayımlara dayandığı söylenebilir. Çeviri kullanımını tamamen yasaklayan bu yöntemde bunun yerine görsel etkinliklere yer verilir, öğretim dili olarak hedef dil kullanılır ve sözcük öğretimi sırasında da anadile çeviriye izin verilmez. Çevirinin öğrenme sürecine dahil edilmemesinin en önemli nedeni yabancı bir dilin edinilmesinde zarar verici olarak görülmesiydi. 1970'lerin başında, Doğrudan Yöntem popülaritesini ufak da olsa kaybetmeye başladı çünkü yöntemin okullarda uygulanmasında bazı güçlükler yaşanıyor ve ana dil edinimi ile sınıfta yabancı dil öğrenimi arasındaki benzerlikler beklenildiği kadar örtüşmüyordu (Cook, 2003; Richards ve Rodgers, 2014). Ayrıca, ana dil kullanımının tamamen yasak oluşunun öğrencilerin anlamalarını zorlaştırıp, güvensiz bir ortam oluşturabileceği de bu yönetime yapılan eleştiriler arasındadır.

Doğal Yöntem (Natural Method)

Doğrudan Yöntem gibi Doğal Yöntem de Dilbilgisi-Çeviri yöntemine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu yöntemde de günlük konuşulan dil üzerinde durulur ve ana dil öğrenim sürecinin yabancı dil öğrenim süreci için de geçerli olduğu görüşü benimsenir. Bu tekniğe göre, dil öğreniminde doğal şartların oluşması gerekmektedir; doğal ortam ve durumlar hazırlanmalı ve öğrenci öncelikle dinlemeli, daha sonra konuşmalıdır (Güneş, 2011, s.127). Çeviri kullanımı bu yöntemde de tamamen devre dışı bırakılmıştır. Öğretim dili yalnızca öğrenilen hedef dildir, öyle ki; öğrencilere açıklama yapılırken dahi anadil kullanılmaz. Öğrenci anadilini öğrenirken her zaman olduğu gibi aktif olmalı ve hatalara aldırmadan hedef dilde konuşmaya devam etmelidir.

İşitsel-Dilsel Yöntem (Audio-Lingual Method)

Bu yöntem 1930'lu yıllarda ilk olarak Amerikan ordusunun askeri üsler kurduğu ülkelerin dillerini öğrenme ihtiyacı ile ortaya çıkmıştır. Adında da kullanıldığı üzere dil öğretim sürecinde kulak ve dil alışkanlığının kazanılması büyük önem taşımaktadır. Dilin kullanılması ve duyulması konularına ilk kez bu yöntemle bu kadar yoğun bir biçimde odaklanılmıştır (Polat, 2015). Bu yöntemin özellikleri incelendiğinde Doğrudan Yöntem ve Doğal Yöntemde olduğu gibi çeviri kullanımına aykırı olduğu görülmektedir. Anadili doğal öğrenme sırası olan dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmeye yönelik bir sıra izlenir, yani sözlü iletişim birincil derecede öneme sahiptir (Demirel, 2010, s.44). Bu yöntemde temel amaç doğru telaffuz becerisi ve dilbilgisi ile konuşmayı öğretmek ve anadili kullanmadan hedef dil becerilerini geliştirmektir, dolayısıyla çeviri öğretim sürecinde kendisine yer bulamamıştır. Zamanla bu yöntemle ezber yoluyla kazanılan bilgilerin gerçek hayatta işe yaramadığı görülmüş ve 1970'lere geldiğinde dil öğretiminde yanlış olan her şeyin sorumlusu olarak görülmüştür (Stern, 1991).

Bilişsel Yöntem (Cognitive-Code Method)

Yöntem, 1960'lı yıllarda bilişsel öğrenme kuramcılarında Ausubel ve dilbilimci Chomsky'nin görüşlerinden etkilenecek geliştirilmiştir. Davranışsal dil öğretimine karşı olarak ortaya atılmıştır. Yöntemin temel amacı, öğrencilere anadil kullanıcıları gibi yabancı dil becerileri kazandırmaktır. Doğru telaffuz üzerinde çok durulmaz, önemli olan hedef dilin genel mantığını kavramaktır. Öğrencilerin bilişsel düzeylerini kullanmalarına faydalı olabileceği için sınıfta gerektiği ölçüde anadil kullanımına ve çeviriye izin verilir. Dilbilgisi- Çeviri Yöntemine tepki olarak ortaya çıkan ve çeviriyi tamamen yasaklayan yöntemlerden sonra süreç içinde çeviriyi dil öğretimine tekrar dâhil eden ilk yöntemdir. Dilin bir davranışsal bir alışkanlık ürünü değil, yaratıcı bir süreç olduğunu savunur. Dört temel dil becerisi bireyin dili yaratıcı biçimde öğrenip kullanabilmesi için aynı derecede önemlidir (Demirel, 2010).

İletişimsel Yöntem (Communicative Method)

Bu yönetime göre başarılı öğrenciler hedef dil kullanımında hem dilsel özelliklerin farkında olan hem de dilbilgisi kurallarını uygulayan öğrencilerdir. Bilişsel Yöntemde dilin doğasının açıklanmasının eksik kaldığı, bu kavramlara iletişim yetisi adıyla üçüncü bir boyutu eklemenin gerekliliği ilkesiyle ön plana çıkmıştır. Çeviri tamamen yasaklanmamakla birlikte, hedef dilde iletişimi önemseydiği için kullanımı çok fazla tasvip edilen bir öğrenme aracı olarak görülmez.

Öğrenciler ve öğretmen anadili gerektiğinde kontrollü bir şekilde kullanılabilir ve çeviriye başvurulabilir (Hengirmen,1993).

Seçmeli Yöntem (Eclectic Method)

Seçmeli yöntem, yabancı dil öğretimindeki bütün yöntemlerin derlenmesi anlamında kullanılmaktadır. Aslında bu yöntem tek bir yöntemden çok, duruma en uygun yöntemi seçme tekniğidir. Yöntemin temel ilkesi, tek ve kesin bir yaklaşımı olan yöntem yerine, dil öğretimi konusunda genel prensipler olmasıdır. Bazı amaçları elde etmek için belirli yöntemler kullanılırken başka amaçları elde etmek için daha farklı yöntemler kullanılmalıdır. Bu yöntemlerin kullanımlarındaki faydaları öğretmen ve öğrencilerin sahip oldukları özelliklere, öğretimin süresine ve hatta ortamına göre de değişebilmektedir (Li, 2012, s.170). Bu yöntemde çeviri özel bir dil becerisi olarak görülür ve başlangıç düzeyi için önerilmez, çoğu zaman dil öğretiminin ileri düzeylerinde kullanılır (Demirel, 2010).

Çevirinin dil öğretim yöntemlerindeki yerini tarihsel olarak gözden geçirdiğimizde çeviri denildiğinde akla sadece uzun yıllar boyunca yaygın olarak kullanılan Dilbilgisi-Çeviri yönteminin geldiğini görüyoruz. Yöntem, tekdüze olması ve bilişsel faaliyetleri göz ardı etmesi nedeniyle birçok tepkiyle karşılaşmış ve kendisinden sonra gelen ilk birkaç yöntemde tepki olarak çeviri tamamen yasaklanmıştır. Yönteme karşı geliştirilen bu tepki yıllarca çeviriye şüphe ile yaklaşılmasına ve kullanımından kaçınılmasına neden oldu çünkü yöntemin dil öğreniminde anadiline başvurma alışkanlığı geliştirdiği ve hedef dil ve kültürü kavramasını engellediği düşünülüyordu. Zamanla bu düşünce biraz daha yumuşadı ve çeviri az da olsa öğretim yöntemlerinde tekrar kendini göstermeye başladı. Günümüzde de çeviri zaman zaman benzer tepkilerle karşılanırsa da farklı bakış açısına sahip bazı araştırmacılar tarafından özellikle ileri seviyedeki öğrenciler için önerilmektedir. Dil öğretimine çeviriyi dahil etmenin gerekli olduğunu savunan araştırmacılar, en azından belirli aşamalarda çeviriyi içeren çeşitli aktiviteler, görevler veya teknikler kullanılmasının faydalı olacağını öngörmüşlerdir. (Cook 2010; Kerr 2014). Bütün bu bilgiler ışığında, çalışmamızda yabancı dil eğitiminde ülkemizde ileri seviye oldukları düşünülen İngilizce Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin eğitim programlarında çevirinin yerini araştırmayı hedefledik.

BULGULAR

Bu çalışmada, YÖK Atlas'ta (Yök Atlas, 2022) yer verilen ve Türkiye'de İngilizce Öğretmenliği bölümü bulunan tüm üniversitelere yer verilmiştir. Öğretim programları mevcut öğretim elemanı sayısına ve öğretim elemanının çalışma alanına göre zaman zaman değişiklik gösterebilmektedir. Bu sebeple, bu çalışma adı geçen üniversitelerin sunduğu öğretim programı ve içerik bilgilerine dayanarak hazırlanmıştır. Türkiye'deki üniversitelerin İngilizce Öğretmenliği bölümlerindeki çeviri derslerini gösteren tablolar devlet ve vakıf üniversiteleri olacak şekilde hazırlanmıştır. Her bir tabloda üniversite adı, ders adı ve dersin verildiği dönem bilgisine yer verilmiştir. Bu tablolardan yola çıkarak hem devlet hem vakıf üniversitelerinde kaç üniversitenin hangi dönemde çeviri derslerine yer verdiğini gösteren tablolar hazırlanmıştır.

54.	SÜLEYMAN DEMİREL Ü.	Çeviri								X	
55.	TOKAT GAZİOSMANPAŞA Ü.	Çeviri								X	
56.	TRABZON ÜNİVERSİTESİ	Çeviri								X	
57.	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	Çeviri								X	
58.	VAN YÜZÜNCÜ YIL Ü.	Çeviri								X	
59.	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	Çeviri								X	
60.	YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ	Çeviri								X	

Tablo 1- Türkiye'deki devlet üniversitelerinin İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde verilen çeviri dersleri

Dönem	Üniversite Sayısı
1	-
2	-
3	4
4	1
5	2
6	6
7	53
8	4
-	2

Tablo 2- Devlet üniversitelerinde dönemlere göre çeviri derslerinin dağılımı

Türkiye'deki 76 üniversitede İngilizce Öğretmenliği bölümü bulunmaktadır. Bu bölümlerden 60 tanesi devlet üniversitelerinde yer almaktadır. Bu bölümlerde çeviri derslerinin dağılımı göz önünde bulundurulduğunda, sıklık sırasına göre şu verilere ulaşılmaktadır: Çeviri derslerine en sık 7. dönemde yer verilmektedir. 53 üniversite söz konusu dönemde çeviri derslerine yer vermiştir. 7. dönem ile diğer dönemlerdeki sıklık karşılaştırıldığında belirgin bir fark göze çarpmaktadır. Öğrencilerin lisans eğitimlerindeki son akademik yıl olması itibarıyla belirli beceriler elde edildikten sonra çeviri derslerinin sunulmak istendiği düşünülebilir. Ayrıca, YÖK tarafından 2018 yılından itibaren geçerli olacak şekilde iki yıl süre ile zorunlu tutulan Yeni Öğretmen Yetiştirme Lisans Programı'nın etkisinden de söz edilebilir. Sıklık olarak ikinci sırada 6. dönem yer almaktadır. Söz konusu dersler 6 üniversitede 6. dönemde sunulmaktadır. 4 üniversitede 3. dönemde, 4 üniversitede 8. dönemde bu derslere yer verilmektedir. 2 üniversitede 5. dönemde çeviri derslerine rastlanırken, 2 üniversitede ise hiçbir çeviri dersine yer verilmemesi dikkat çekmektedir. 1 üniversitede 4. dönemde çeviri derslerine rastlanırken, 1. ve 2. dönemde çeviri dersine yer veren hiçbir üniversite bulunmamaktadır. Öğretmenlik eğitimlerinin ilk yılı olması ve üniversite genelinde sunulan zorunlu derslerin ağırlıklı olarak ilk yılda olması sebebiyle bu veri beklenen bir sonuç ortaya koymaktadır.

58 devlet üniversitesinde bulunan İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde sunulan çeviri derslerinin 3 tanesinin seçmeli ders olarak sunulduğu, geri kalanın ise zorunlu ders olarak yer aldığı görülmektedir. Ders isimleri açısından bakıldığında ise, İngilizce Öğretmenliği Bölümünde çeviri dersi bulunan 58 devlet üniversitesinin 52 tanesinde Çeviri dersi adı altında verildiği

görülmektedir. Diğer yandan, Çeviri Uygulamaları (İngilizce-Türkçe), Çeviri Uygulamaları (Türkçe-İngilizce), İngilizce-Türkçe Çeviri, Türkçe-İngilizce Çeviri, Çeviri (İngilizce-Türkçe), Çeviri (Türkçe-İngilizce) ve Uluslararası İletişimde Çevirinin Rolü adları altında da derslerin açıldığı görülmektedir.

	ÜNİVERSİTE (VAKIF)	DERS ADI	DÖNEM									
			1	2	3	4	5	6	7	8		
1.	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	-										
2.	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	Çeviri									X	
3.	BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ	Çeviri									X	
4.	HASAN KALYONCU Ü.	Çeviri									X	
5.	İSTANBUL 29 MAYIS Ü.	Çeviri									X	
6.	İSTANBUL AYDIN Ü.	Çeviri									X	
7.	İSTANBUL KÜLTÜR Ü.	Çeviri									X	
8.	İSTANBUL MEDİPOL Ü.	Çeviri									X	
9.	İSTANBUL OKAN Ü.	Çeviri									X	
10.	İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM Ü.	Çeviri									X	
11.	MALTEPE ÜNİVERSİTESİ	Çeviri							X			
12.	MEF ÜNİVERSİTESİ	-										
13.	TED ÜNİVERSİTESİ	Çeviri									X	
14.	UFUK ÜNİVERSİTESİ	Çeviri									X	
15.	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	Çeviri									X	
16.	ADA KENT ÜNİVERSİTESİ	Çeviri									X	

Tablo 3- Türkiye'deki vakıf üniversitelerinin İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde verilen çeviri dersleri

Dönem	Üniversite Sayısı
1	-
2	-
3	-
4	-
5	-
6	1
7	13
8	-
-	2

Tablo 4- Vakıf üniversitelerinde dönemlere göre çeviri derslerinin dağılımı

Türkiye'deki 16 vakıf üniversitesinde İngilizce Öğretmenliği bölümü bulunmaktadır. Bu bölümlerde çeviri derslerinin dağılımı göz önünde bulundurulduğunda, sıklık sırasına göre şu verilere ulaşılmaktadır: Çeviri dersleri 13 üniversitede 7. dönemde yer almaktadır. 7. dönem ile diğer dönemlerdeki sıklık karşılaştırıldığında vakıf üniversitelerinde de belirgin bir fark göze çarpmaktadır. Devlet üniversiteleri için yukarıda belirtilen faktörler vakıf üniversitelerinin öğretim

programlarında da geçerli olabilir. 2 üniversitede çeviri dersine hiç yer verilmezken 1 üniversitede ise 6. dönemde çeviri dersine rastlanmaktadır. Diğer yandan, hiçbir üniversitede çeviri derslerine 1,2,3,4,5 ve 8. dönemlerde yer verilmediği göze çarpmaktadır. Öğrencilerin lisans eğitimlerinin ilk yıllarında ve son döneminde branş derslerine ağırlık verme düşüncesiyle bu şekilde bir programlama yapıldığı düşünülebilir.

Vakıf üniversitelerinde çeviri derslerinin zorunlu olarak sunulduğu görülmektedir. Derslerin isimlendirilmesine bakıldığında ise sadece Çeviri adı altında verilmesi dikkat çekmektedir.

Derslerin içerikleri incelendiğinde ise devlet üniversitelerinde sunulan ders içerikleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma kapsamında 60'ı devlet, 16'sı vakıf olmak üzere Türkiye'deki 76 üniversitede bulunan İngilizce Öğretmenliği lisans programlarının öğretim programları çeviri derslerinin sıklığı, yer verildikleri dönemler, isimlendirilmeleri ve içerikleri açısından incelenmiştir. Çalışmamızın sonucunda elde edilen bilgilere göre; 2 devlet üniversitesi ve 2 vakıf üniversitesi hariç toplam 72 üniversitenin ilgili bölümlerinde çeviri derslerine çeşitli isimler ve içerik bilgileriyle yer verildiği görülmüştür. Türkiye'deki üniversitelerin İngilizce Öğretmenliği Bölümlerinde öğretim programlarında bulunan çeviri derslerinin içeriğinin, kullanım amacının ve sıklığının belirgin bir benzerlik ya da farklılık gösterip göstermediği sorgulandığında ise şu sonuca varılmıştır: Ders içerikleri incelendiğinde, çeviri derslerinin İngilizce ve Türkçe farklı metin türlerini tanıma, dilbilgisel yapıları ve bağlama uygun dil kullanımını öğrenme, iki dili karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilme, çeviribilim alanındaki temel kuram ve yaklaşımlar hakkında genel bilgi sahibi olma, farklı alanlarda metinlerin nasıl çevrilebileceğini görme ve farklı çevirileri karşılaştıracak eleştirel bakış açısına sahip olma ve çevirinin dil öğrenimindeki yeri konusunda farkındalık kazanma gibi amaçlarla sunulduğu görülmektedir. Başka bir deyişle, ders içeriklerinin benzer temeller üzerine oturtulduğu söylenebilir.

Çalışmanın sonucunda araştırma sorularının cevaplarına ek olarak hem çeviri derslerinin varlığı hem de genel olarak öğretim programlarının belirlenmesi konusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

✓ Dil öğretiminde amaç ve kapsam ayrıntılı değerlendirilerek öğretim yöntem ve amaçları belirlenmelidir.

✓ Öğretim yöntemi ve tekniği belirlerken öğrenciye yönelik çok yönlü, esnek öğretim yöntemi/yöntemleri uygulanmasına olanak sağlanmalıdır.

✓ Geleneksel olduğu için "çeviri" gibi tekniklere önyargıyla yaklaşılmamalı ve tamamen vazgeçilmemeli, doğru kullanımla çevirinin yararlı olabileceğini göz önünde bulundurulmalıdır.

✓ Çevirinin dil öğretimindeki tarihsel süreci incelendiğinde, yabancı dilin kullanım alanındaki değişimlerin öğretim yöntemlerindeki kesin ve net yaklaşımların da tekrar sorgulanmasını gerektirdiği de mutlak suretle göz önünde bulundurulmalıdır.

✓ Yabancı dil eğitiminde çevirinin kullanımı ile ilgili literatürü gözden geçirdiğimizde, çevirinin eski ve popülerliğini yitirmiş bir uygulama olarak hep önyargı ile karşılanmasına rağmen

son yıllarda birçok araştırmacının çevirinin yabancı dil öğretimine katkısını yeniden değerlendirmeye başlamasıyla birlikte dil öğretimine yeniden ve güncel yaklaşımlarla harmanlanarak dahil edilmeye başlandığını söyleyebiliriz.

Bu çalışma Türkiye’de bulunan İngilizce Öğretmenliği lisans programlarını kapsamaktadır. Benzer çalışmalar gerek İngilizce gerek farklı dillere yönelik eğitim veren dil edebiyat, kültür ve edebiyat, dil bilim gibi farklı bölümler incelenerek de yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Anderson, L.vd. (2018). “Translation And Interpreting for Language Learners”. *Online Translation Journal Intralinea*.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt and Co.
- Bonyadi, A. (2003). “Translation: Back from Siberia”. *Translation Journal*, 7(3).
- Bratož, S. ve Kocbek, A. (2013). “Resurrecting translation in SLT: a focus on young learners”. In D. Tsagari & G. Floros (Eds.), *Translation in Language Teaching and Assessment* (pp. 135-153). Cambridge Scholar Publishing.
- Catford, J.C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. London, New York, Toronto: Oxford University Press.
- Chastain, K. (1988). *Developing Second-Language Skills: Theory and Practice* (Third Edition). San Diego, CA: Harcourt Brace Jovanovich.
- Chesterman, A. (2005). “Interpreting the meaning of Translation”. *Helsinki Collegium for Advanced Studies*. 1-9.
- Cook, G., (2010), “Translation in Language Teaching”, Oxford: Oxford University Press.
- Cook, G. (2003). *Applied Linguistics*. Oxford University Press, Hong Kong.
- Demirel, Ö. (2010). *Yabancı Dil Öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Duff, A. (1989). *Translation*. Oxford: Oxford University Press.
- Güneş, F. (2011). “Dil Öğretim Yaklaşımları Ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15).123-148.
- Hengirmen, M. (1993). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi”. *A.Ü. Tömer Dil Dergisi*. Sayı 10.
- Kerr, P. (2014). *Translation and Own-Language Activities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levensto E. A. (1985). “The Place of Translation in the Foreign Language Classroom”. *English Teachers’ Journal*, 32 (4), 33-43.
- Li, C. (2012). *Non-Literary Translation Theory and Practice* (2nd ed). Shanghai: Chinese Translation Publishing House.
- Newson, D. (1998). “Translation and Foreign-language Learning”. In Kirsten Malmkjaer (ed.) *Translation and Language Teaching: Language Teaching and Translation*. Manchester: St. Jerome. 63-68.
- Polat, Y. (2015). “Fransızca ve Türkçe Öğretmenlerinin Söz Edimi Öğretimine İlişkin Görüşleri”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 146-159.
- Richards, J. ve Rodgers, S. T. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, Cambridge.

- Snell-Hornby, M. (1985). "Translation as a Means of Integrating Language Teaching and Linguistics", In Tittford, Christopher and A.E. Hieke, (Ed.) *Translation in Foreign Language Teaching and Testing*, 21-28.
- Stern, H. (1991). *Fundamental Concepts of Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Thornton-Smith, C. B. (1967). "A Case for Translation". *Babel*, 3 (3), 7-11.
- Yök Atlas. (2022, August, 8). *İngilizce Öğretmenliği Programı Bulunan Tüm Üniversiteler*.
<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10108>.

Başka Bir Tarih Hayal Etmek

TÜRK EDEBİYATINDA ÜKRONYA

MURAT GÜR

Günce Yayınları

Edebiyat Üzerine Söyleşiler

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Günce Yayınları

FEMİNİST EDEBİYAT KURAMI BAĞLAMINDA

GÜLTEN AKIN ŞİİRİ

GÖKAY DURMUŞ

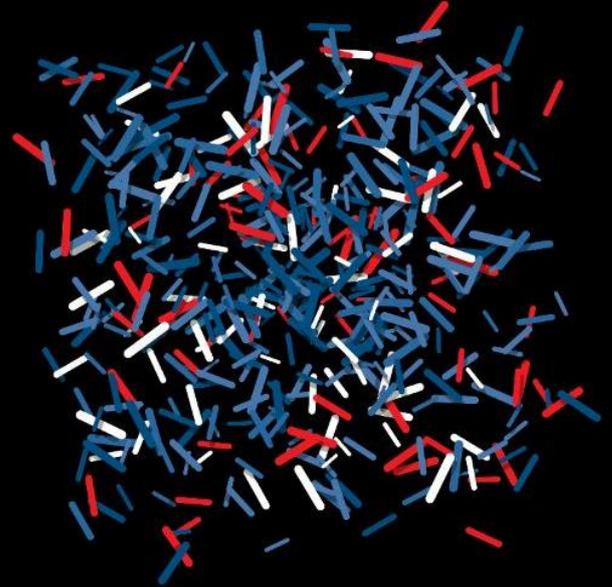

Günce Yayınları

FRANSIZCA VE TÜRKÇENİN SÖZDİZİMİ

KARŞITSAL VE DAĞILIMSAL BİR ÇÖZÜMLEME

Dr. Yusuf Topaloğlu

Günce Yayınları